

УДК 780.9:780.616.433-021.64

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2024-5-13>

Наталія ЦЮЛЮПА

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики факультету музичного мистецтва, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Хвильового, 7, м. Рівне, Україна, 33000

ORCID: 0000-0001-7063-420X

Степан ЦЮЛЮПА

кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів факультету музичного мистецтва, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Хвильового, 7, м. Рівне, Україна, 33000

ORCID: 0000-0002-1555-0836

Юлія МУДРА-ШЕНДЕРА

магістрантка кафедри естрадної музики, факультету музичного мистецтва, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Хвильового, 7, м. Рівне, Україна, 33000

ORCID: 0009-0000-2184-2475

Бібліографічний опис статті: Цюлюпа, Н., Цюлюпа, С., Мудра-Шендера, Ю. (2024). Практичні поради щодо виховання та розвитку технічних навичок піаністів-початківців у допотний період. *Fine Art and Culture Studies*, 5, 100–105, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-5-13>

ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ТЕХНІЧНИХ НАВИЧОК ПІАНІСТІВ-ПОЧАТКІВЦІВ У ДОПОТНИЙ ПЕРІОД

Ця стаття досліджує методи, які є ефективними у формуванні та розвитку технічних навичок у піаністів-початківців. У статті оглядається саме допотний період учня, як ядро, якому важливо приділити достатньо уваги, часу, а найголовніше – контролю над успіхами учня. У статті окреслюються такі ключові аспекти навчання гри на фортепіано під час допотного періоду як особливості правильної посадки за інструментом, формування міцного ігрового апарату, розвитку координації рук, незалежності та витривалості кожного пальця (окремо один від одного), ознайомлення з основними елементами артикуляції для учня. Огляд, саме індивідуального підходу до кожного учня, спрямовано на вдосконалення педагогічного впливу на досягнення оптимальних рухів для учня з метою отримання повної свободи за інструментом.

Мета статті – оглянути та упорядкувати системну роботу педагога під час допотного періоду з піаністом-початківцем, визначити основні завдання та висвітлити їх вирішення, надати практичні поради та перелік вправ щодо формування ігрового апарату учня.

Наукова новизна полягає у детальному дослідженні допотного періоду, як найважливішого, для формування та розвитку технічних задатків піаніста-початківця. Стаття пропонує перелік вправ, які допоможуть спланувати якісну роботу педагога на початку навчання, встановлено важливі елементи роботи над основою для подальшого технічного розвитку учня.

Як висновок, це дослідження підтверджує важливість допотного періоду, окреслюються прийоми та методи успішного навчання піаніста-початківця, яке спонукатиме формування міцного ігрового апарату та закладення технічних основ для подальшого успішного розвитку технічних навичок.

Ключові слова: технічні навички, піаністи-початківці, музична освіта, педагогічні методи, розвиток виконавства, індивідуальний підхід.

Natalia TSIULIUPA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Popular Music, Rivne State Humanitarian University, 7 Khvylovoi Str., Rivne, Ukraine, 33000

ORCID: 0000-0001-7063-420X

Stepan TSIULIUPA

Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Wind and Percussion Instruments at the Faculty of Music Arts, Rivne State Humanities University, 7 Khvylovoi Str., Rivne, Ukraine, 33000
ORCID: 0000-0002-1555-0836

Yuliia MUDRA-SHENDERA

Master's student of Popular Music, Rivne State Humanitarian University, 7 Khvylovoi Str., Rivne, Ukraine, 33000
ORCID: 0009-0000-2184-2475

To side this article: Tsyulyupa, N., Tsyulyupa, S., Mudra-Shendera, Yu. (2024). Praktychni porady shchodo vykhovannya ta rozvytku tekhnichnykh navychok pianistiv-pochatkivtsiv u donotnyy period [Practical advice on education and development of technical skills of beginner pianists in the pre-note period.] *Fine Art and Culture Studies*, 5, 100–105, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-5-13>

This article explores methods that are effective in building and developing technical skills in beginning pianists. The article examines the pre-school period of the student, as a core to which it is important to pay sufficient attention and, most importantly, control over the student's progress. The article outlines the following key aspects of learning to play the piano during the pre-note period: features of proper sitting on the instrument, formation of a strong playing apparatus, development of hand coordination, independence and endurance of each finger (separately from each other), familiarity with the main elements of articulation for learning. The review, specifically the individual approach to each student, is aimed at improving the pedagogical influence on achieving optimal movements for the student to obtain complete freedom behind the instrument.

The purpose of the article is to review and organize the systematic work of the teacher during the pre-note period with the beginner pianist, to develop the main tasks and highlight their solutions, to provide practical advice and a list of exercises for the formation of the student's playing apparatus.

The scientific news was revealed in a detailed study of the pre-note period, as the final time for the formation and development of the technical tasks of a beginner pianist. The article offers a list of exercises that fully plan the high-quality work of a teacher in primary education, and establishes important elements of work on the basis for the further technical development of the student.

As a conclusion, this study confirms how much time is reduced in preparing a student to play from sheet music. Outline of reception and methods of successful training of a beginner pianist, which encourage the formation of a solid playing apparatus and laying the technical foundations for further successful development of technical skills.

Key words: technical skills, beginner pianists, music education, pedagogical methods, performance development, individual approach.

Актуальність проблеми. Одним із ключових завдань для викладачів відділу «Фортепіано», так і залишається проблема успішного технічного розвитку піаніста, що також базується на формуванні витривалого ігрового апарату, щоб забезпечити уникнення професійних травмвань.

Успішна кар'єра піаніста базується на яскравій техніці, сильному ігровому апарату та музичальності. Оскільки техніка – це основа, тому існує дуже велика кількість методик щодо виховання та навчання піаніста.

Педагогічний вибір моделей розвитку має базуватися на поточному стані ігрового апарату учня та має відображати ієрархічний принцип побудови комплексного навчання. Удосконалення методів педагогічного впливу спрямоване на досягнення оптимальних рухів піаніста з вільним координуванням тіла; усвідомлення

взаємозв'язку між станом ігрового апарату та якостями фортепіанного звуку. Тому є важливим оволодіння руховими параметрами – силовими, часовими та просторовими, які відповідають смисловим цілям і досягають логічної і яскравої інтерпретації твору.

Вибір найбільш вдалого методу виховання технічних навичок для педагога, перед усім вимагає глибокого аналізу психологічних, фізіологічних та педагогічних аспектів процесу навчання.

Основною проблемою в цій сфері є необхідність включення різноманітних методик у цілісну систему навчання для дитини, яка б враховувала індивідуальні особливості кожного учня.

Проблематика розвитку технічних навичок охоплює важливість формування у піаністів-початківців здатності до самоаналізу, а саме

самостійного виявлення та коригування помилок у виконанні, що є критичним для їх подальшого професійного зростання. Визначення оптимального балансу між технічними вправами та музичною інтерпретацією, а також знаходження ефективних способів мотивації учнів для регулярних та цілеспрямованих занять, – є ключовими аспектами, що потребують детального дослідження.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. На основі багаторічного педагогічного досвіду, методисти написали багато книг та наукових робіт. З часом, у своїх працях змістили акцент з техніки виконання – на музикальність, потім – на виконання, і, нарешті, – до повної свободи інтерпретації музичного твору. Сьогодні можна виділити класичний і сучасний підходи до музичної освіти. Класична фортепіанна освіта представлена творчістю Гофмана, Штайнгаузена, Брейтгаупта, Демпе. Роботи Сузукі, Кодалі, Агаї, Бастіан і Аарон представляють більш сучасні методи. Крім цих, багато викладачів зробили внесок у нові педагогічні підходи, які зосереджені на навчанні, яке враховує психологічні особливості учнівкомфорт у поєднанні з музичним і соціальним розвитком.

Проблема саме технічного розвитку учня-піаніста була широко висвітлена в психолого-педагогічних та методичних роботах, відомих педагогів та піаністів-виконавців, такі як: Л. Баренбойм, М. Лонг, та ін.

Мета статті полягає у створенні, на основі досліджень, практичного комплексного підходу розвитку техніки для піаністів-початківців, на ранніх етапах навчання, донотний період.

Виклад основного матеріалу дослідження. Донотний період – час, коли дитина вже знає назви нот, але ще не орієнтується в їхньому написанні на нотному стані. Саме у цей період формуються основні навички гри на фортепіано. Не можна перейти відразу до гри «з нот» (лише якщо є вікові обмеження ми можемо пройти донотний період швидше), «...Чекати, доки учень розвине пальці шляхом читання нот, означало б втрачати багато часу на марно...», – зазначає К. Черні (Гриднева, 2012).

Технічний та музичний розвиток піаніста є тісно взаємопов'язаним, адже рухові процеси завжди йдуть піч-о-піч із психічними (вольовими) якостями. В роботі над технікою

потрібно удосконалювати в учня такі якості музичного розвитку: яскравість образної уяви, глибину внутрішніх переживань, відчуття пульсації та руху музичної тканини, слух. Тому, часто поняття «піаністичні навички» розшифровують в контексті фортепіанної техніки та виразності виконання. Так, І. Назаренко окреслює основні навички піаніста як такі, що сприяють більш глибокому розумінню змісту твору (Назаренко І., 2011).

Нерозвиненість музикальності учня часто є причиною у певних перешкодах, які постають на дорозі до кращого розвитку технічної сторони: скутість, нерівність; а кваліть, неточність попадання, незібраність, як правило пояснюється повільною реакцією учня, проблемами з концентрацією уваги, загальмованими рефлексами.

Отже, музична воля керує виконавським процесом, в той час як ігровий апарат підкоряється їй. Кожен музичний образ, характерний звук, який учень намагається передати, пов'язаний з рухами: гнучкість, розкутість ігрового апарату; взаємодія всього ігрового апарату із ведучими пальцями; економія та доцільність рухів; керування технічним процесом.

Головною із проблем, яка може виникнути на початковому етапі навчання є скутість ігрового апарату. Одне з найважливіших завдань донотного періоду – правильно поставити ігровий апарат та працювати над розкутістю загалом та самостійністю кожного пальця.

Організація ігрового апарату – це досить довгий, важкий (фізіологічний та психологічний) період, який вимагає багато праці та концентрації уваги на тому, що виконує дитина. Але це важкий процес для учня і потрібно його запроваджувати з перших уроків. Робота над постановкою рук має проходити непомітно для учня у формі гри. Як стверджує А. Березняк: «Потрібно зробити цікавими для дітей початкові заняття музикою, уникнути атмосфери нудьги, яка може надовго викликати у дитини стійку неприязнь до музики» (Біла, 2014). Важливим для викладача, щоб учень навчився досягати тієї сили та енергії, яка «переходить» від плеча до кінчика пальця, яким він буде грати на інструменті, для того щоб досягти повнозвучного та наповненого туше.

Ігровий апарат складається з таких ланок: плечовий пояс (лопатка, ключиця), плече,

передпліччя, зап'ястя, кисть (кісточки п'ястя та фаланги пальців).

Початкове формування ігрового апарату має розпочинатись з гімнастики, що буде давати відчуття свободи та зібраності.

Вправи на відчуття розкутості.

Корпус: «Шалтай-Болтай» – стати прямо, розвести прямі руки у сторони, зробити вдих, на видиху опускаємось в попереку, руки мають вільно схрещуватись та розводитись без додавання будь-якої сили, лише за рахунок власної. «Розчаклування» – підняти прямі руки над головою і поступово розслабляти частини ігрового апарату (спочатку фаланги пальців, кисть, передпліччя, плече.) «Насос» – однією рукою на вдиху ведемо по стороні тулуба до грудної клітини, коли довели на видиху різко опускаємо руку, ніби кидаємо. «Циганочка» – плечовим суглобом «малювати» кола, підіймаючи та опускаючи.

Свобода кисті: Супінація-пронація – крутимо кистю ніби викручуємо та вкручуємо лампочку; «Колобок» – згинаємо пальці у кулачки і крутимо за часовою та проти часової стрілки. «Ковбаска» – виконується із допомогою викладача, який бере розслаблену руку учня у передпліччі і розкручує її, ніби «ковбаску», учень має відчувати повне розслаблення. «Кульбабка» – учень згинає руки у кулачки, дує на пальчики і вони мають «розкриватись» один за одним, ніби дує на кульбабку.

Вправи на активацію та самостійність пальців: «Іди до мене» – випрямити руку, повернути долоню догори, кожним пальцем згинати до себе, ніби когось кличемо; вправа зі «станком» – ставимо руку з ліктем на стіл, всі пальчики окремо до столу, п'ястні кісточка утворюють «купол». Всі пальці ніби приклеєні до столу, спочатку працюємо 1-шим пальцем, відриваючи його, підіймаючи та опускаючи, ніби натискаємо на клавішу інструменту, потім 2-3-4-5. складніше: 1 та 5 пальці «приклеєні» до столу, і почергово 2-3-4 підіймаються та опускаються. «Кільце» – почергово притискаємо подушечки пальців, у такій комбінації 1-5, 2-5, 3-5, 4-5; має утворитись так зване «кільце» між пальчиками.

Це лише маленька частина гімнастичних вправ, але яка допоможе та буде вести у правильному напрямку, щодо досягнення свободи ігрового апарату учня.

Ще одна передумова якісного навчання та виховання технічної витривалості учня – правильна посадка за інструментом. Потрібно пам'ятати: сидимо на половині стільця, зап'ястя на одному рівні з клавіатурою, лікті – трішки вище, сидіти по середині клавіатури, щоб могли вільно дотягнутись до високого та низького регістру, ноги мають мати опору, якщо учень не дістає до підлоги (потрібно мати підставку).

Щоб добре підготувати руки до взяття перших звуків на фортепіано можна використати таку вправу: «3 поверхи» – спочатку руки опущені (1 поверх), в розслабленому та природньому стані; пізніше підіймає в такому ж положенні та ставить собі на коліна (2 поверх). Варто бути уважним, щоб учень не змінив постановки рук. Потім опускаємо назад, щоб учень переконався, що він нічого не змінив. Потім знову в такому ж положенні підіймаємо на коліна, і якщо не втратилась форма – підіймаємо на клавіатуру, перевіряємо руки.

Наступним кроком буде знайомство з основними штрихами та роботою над координацією та точністю рухів.

Основними штрихами є NON LEGATO, LEGATO, STACCATO.

Починаємо працювати зі штриху non legato, 3м пальцем. Вправа «Метелик» – поставивши праву руку у правильне положення на клавіатуру, беремо 3-м пальцем ноту «До», додаємо «дихання» кисті і «перелітаємо» на іншу октаву, беручи знову ноту «До» (працюємо над точністю, координацією рухів та свободою) Цю вправу робимо для правої та лівої руки, пальці використовуємо у такому порядку 3-2-4-5-1.

Найважливіше – навчитись брати звук відразу, без зупинки. Рука занурюється «в дно» клавіатури подушечкою пальця, без будь-якого удару, при цьому рух йде від плеча, кисть вільна.

Для ознайомлення зі штрихом LEGATO: ставимо руку на клавіатуру, 2 та 3 пальцем беремо почергово ноти «до» та «ре», при цьому слідкуючи, щоб не було «склеювання» між пальцями. Потім перелітаємо знову через октаву та повторюємо «до» та «ре» на legato. Ознайомлення зі штрихом Staccato. Щоб уникнути будь-якого затиску в кисті починаємо гру з коstownого staccato. Виконуємо ту ж вправу «Метелик», але з іншим штрихом.

Лише тоді як учень добре навчився брати звуки, (без удару, запізнь чи неточності)

ми переходимо до основних елементів фортепіанної техніки: гами, арпеджіо та акорди.

Отже, створення умов за яких учень буде засвоювати основи вільної гри та напрацює витривалий ігровий апарат – дає основу для напрацювання високої технічної спроможності піаніста-початківця.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження основ виховання та розвитку технічних навичок піаністів-початківців дає змогу зрозуміти, що у допотопний період – це важливий етап у розвитку майбутнього піаніста, який закладає фундамент для подальшого навчання. Цей період характеризується сенситивністю до музичних і рухових стимулів, тому його важливо правильно використовувати. Формування витривалого ігрового апарату – передумова вільної гри, яке базується на таких аспектах: ознайомлення з ігровим апаратом; правильна посадка за інструментом; організація ігрового апарату; вивчення основних штрихів. Використання різноманітних методів та прийомів (ігрових, імітаційних, творчих) робить процес навчання цікавим та захоплюючим для дітей, сприяє їхній мотива-

ції та активізації пізнавальної діяльності. Важлива роль належить педагогу, який має володіти знаннями та методиками роботи з дітьми дошкільного віку, вміти створити сприятливу атмосферу на уроках, підтримувати інтерес до музики та фортепіано. Ефективність роботи значною мірою залежить від співпраці педагога з батьками, які повинні забезпечити регулярні домашні заняття та підтримувати інтерес дитини до музики.

Результати дослідження свідчать про те, що комплексний підхід до виховання та розвитку технічних навичок піаністів-початківців формує стійкий інтерес до музики, розвиток музичного слуху, почуття ритму, координації рухів рук, дрібної моторики та правильних навичок звуковидобування, що закладає міцний фундамент для подальшого навчання гри на фортепіано.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці нових методик та прийомів роботи з дітьми дошкільного віку, вивченні впливу різних факторів на розвиток технічних навичок піаністів-початківців, а також у дослідженні психологічних аспектів допотопного навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко Л. А. Методи розвитку фортепіанної техніки. Бузоні Ф. в інструментально-виконавській підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття: матер. II Міжнарод. наук.-практ. конф., 14–15 квіт. 2016. Київ, 2016. С. 496–501.
2. Ветлугіна Н. О. Музичний розвиток дитини. Київ: Музична Україна, 1978. 253 с.
3. Гриднєва Н. Хочу грати на роялі. Київ: Муз. Україна, 2012. 200 с.
4. Завалко К. В. Інноваційне музичне навчання та розвиток музичних здібностей учня: навч.-метод. посіб. Київ: ЦНЛ, 2020. 220 с.
5. Завалко К. В. Музична педагогіка: інноваційно-психологічний аспект: навч.-метод. посіб. Київ: ЦУЛ, 2020. 181 с.
6. Гриднєва Н. Хочу грати на роялі. Київ: Муз. Україна, 2012. 200 с.
7. Савицький Р. Основні засади фортепіанної педагогіки. / за ред. Н. Кашкадамової. Львів, 1994. 40 с.
8. Шульгіна В.Д. Початкове музикування на фортепіано. Київ.: НАКККіМ, 2010.
9. Шульгіна В.Д., Маркевич Н.О. Юним піаністам: 1 клас. Київ.: Муз. Україна, 1987.
10. Назаренко І. М. Шляхи формування виконавської майстерності майбутнього вчителя-музиканта. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка.* 2011. № 6. С. 132–138.
11. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ: Фенікс, 2014. 137 с.
12. Oleksiuk O. Modernization and Development of Arts Education: Spiritual and Worldview Alternative. Teacher Education in the 21st Century: Monography (collective). Intech Open, London, SE1 9SG, UNITED KINGDOM. 2019. P. 97–111.

REFERENCES:

1. Bondarenko L. A. Metody rozvytku fortepiannoyi tekhniky. [Methods of piano technique development.] F. Buzoni v instrumental'no-vykonavs'kiy pidhotovtsi maybutn'oho vchytelya muzychnoho mystetstva. Profesiyna mystets'ka osvita i khudozhnya kul'tura: vyklyky KHKHI stolittya [the instrumental and performing training of the future teacher musical art. Professional art education and artistic culture: challenges of the 21st century]: mater. II Mizhnarod. nauk.-prakt. konf., 14–15 kvit. 2016 r. Kyiv, 2016. S. 496–501.
2. Vetluchina N. O. Muzychnyy rozvytok dytyny. [Musical development of a child.] Kyiv: Muzychna Ukrayina, 1978. 253 s.
3. Hrydnyeva N. Khochu hraty na rojali. [I want to play the piano] Kyiv: Muz. Ukrayina, 2012. 200 s.
4. Zavalko K. V. Innovatsiynе muzychne navchannya ta rozvytok muzychnykh zdibnostey uchnya [Innovative musical education and musical development student's abilities]: navch.-metod. posib. Kyiv: TSNL, 2020. 220 s.
5. Zavalko K. V. Muzychna pedahohika: innovatsiyno-psykholohichnyy aspekt [Musical pedagogy: innovative and psychological aspect]: navch.- metod. posib. Kyiv: TSUL, 2020. 181 s.
6. Hrydnyeva N. Khochu hraty na rojali. Kyiv: Muz. Ukrayina, 2012. 200 s.
7. Savyts'kyi R. Osnovni zasady fortepiannoyi pedahohiky. [Basic principles of piano pedagogy.] Pustomyty, L'vivs'k. obl., 1995.
8. Shul'hina V.D. Pochatkove muzykuvannya na fortepiano. [Elementary music making on the piano.] K.: NAK-KKiM, 2010.
9. Shul'hina V.D., Markevych N.O. Yunym pianistam: 1 klas. [For young pianists: 1st class.] K.: Muz. Ukrayina, 1987.
10. Nazarenko I. M. Shlyakhy formuvannya vykonavs'koyi maysternosti maybutn'oho vchytelya-muzykanta. [The ways of forming performance skills of the future teacher0musician.] *Naukovyy visnyk Melitopol's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Bohdana Khmel'nyts'koho*. Seriya: Pedahohika. 2011. № 6. S. 132–138.
11. Bila I. M. Psykholohiya dytyachoyi tvorchosti. Kyiv: Feniks, 2014. 137 s
12. Oleksiuk O. Modernization and Development of Arts Education: Spiritual and Worldview Alternative. Teacher Education in the 21st Century: Monography (collective). Intech Open, London, SE1 9SG, UNITED KINGDOM. 2019. P. 97–111.